

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Facilis Et Succincta S.S. Canonum Doctrina

Pirhing, Ehrenreich

Dilingæ, 1690

Sectio I. De judiciis in genere, & personis, quæ stare possunt in judicio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61641)

LIBER SECUNDUS
DECRETALIUM.
TITULUS I.
DE IUDICIIS.

S E C T I O I.

*De Iudiciis in Genere, & Personis,
qua stare possunt in iudicio.*

§. I.

Quid, & Quotuplex sit Iudicium?

Iudicium est legitima rei controversiæ apud Iudicem inter litigantes tractatio, seu disceptatio, & dijudicatio, litis finiendæ gratiâ: ad quod tres, principales personæ ordinariè requiruntur, Iudex. Actor, & Reus *Cap. Forus 10. §. In omni de P. S.* Iudex est persona, quæ publicâ auctoritate iudicio præest, ab eo, quod jus dicat, sive rem controversam secundum juris præscriptum definiat, Iudex appellatus. Iuxta *cit. Cap. Forus.* Actor ab agendo dicitur, estque is, qui actionem proponit, & prior ad iudicium provocat. *L. in tribus 13. & L. qui 29. ff. b. tit.* ac in actionibus criminalibus accusator dicitur, Reus denique est, qui ab Actore provocatur, seu in jus vocatur, ita dicitur non à reatu semper, sed à re, de qua disceptatur, & est controversa, ut apparet ex *cit. Cap. Forus juncta Glossa V. Reus* Sicuti autem Actoris vicem supplere non-

nunquam potest Magistratus, si procedat per formam inquisitionis v. g. ob famam præcedentem, ita Reus de præsentibus non debet semper esse certus. Interveniunt autem plerumque etiam alix personæ in iudicio, quæ tamen minus principales, & accessorie tantum ad principales se habent, quales sunt Assessores, Consiliiarii, Notarii, Advocati Testes &c. Variæ sunt Iudiciorum divisiones. Prima determinatur ex diversitate iudicantium, ita ut illud, cui præest Iudex ecclesiasticus, Iudicium ecclesiasticum dicatur, & cui præest Iudex sæcularis, iudicium sæculare. Illud subdividitur in spirituale & temporale; spirituale est, quando lis de re aliqua spirituali aut spirituali annexa est, de matrimonio v. g. decimis beneficiis &c. Temporale est, quando lis movetur de re temporalis & profana, de fundo v. g. pecunia &c. Inter personas tamen ecclesiasticas,

Secunda divisio desumitur ex diversitate materiæ, juxta quam diversitatem aliud est iudicium petitorium, in quo movetur quæstio de proprietate rei, seu dominio, aut quasi dominio, aut jure, ad quem ea pertineant; Aliud est iudicium possessorium, in quo movetur quæstio de

de possessione rei, sive adipiscenda, sive retinenda, sive recuperanda.

Tertia divisio ex diversa forma, quæ in Iudicio adhibetur, aut juxta quam proceditur, desumitur; & hinc aliud iudicium plenarium, ordinarium, & solemne dicitur, in quo scilicet omnes juris solemnitates ad iudicium spectantes, & de Iure requisitæ, adhibentur, Citatio v.g. Libelli oblatio, Litis contestatio, Juramentum Calumniæ &c. aliud est summarium sive extraordinarium, in quo non tam ad formam juris solemnem, & sæpius accidentaliter tantum ad causam decidendam requisitam, attenditur, quàm ad essentialia & substantialia iudicii, sine strepitu quidem, ac forma solemni iudicii, sed inspectâ solâ rei veritate proceditur.

Quarta denique Divisio (ut omitram alias vel merè Civiles aut aliàs faciles) desumitur ex diversitate Finis, quem iudicium tale intendit; sic dicitur aliud Civile, in quo de causa Civili agitur, mutuo v.g. emptione, aut ex alio contractu civili &c. aliud dicitur Criminale, in quo de delictis agitur, de furto v.g. homicidio, sacrilegio, hæresi &c. & si agitur ad publicam vindictam, ad pœnam corporalem v.g. aut pecuniariam fisco applicandam, dicitur criminale iudicium criminaliter agi; Si verò agatur ad pœnam privato applicandam, sive ad interesse privatum, dicitur criminale iudicium civiliter tractari; ita tamen, ut quod participat de utroque, mixtum iudicium dicatur, quin imò sæpius duplex actio pœnalis injuriam passo competit, Civilis una, quæ tendit ad pœnam Actori applicandam; altera criminalis, quæ tendit ad publicam vindictam, ac optio datur injuriam passo,

quam velit actionem instituire, ita tamen ut unâ earum electâ, altera ipso jure tollatur (cum utraque pœnalis sit) nisi sit re tantum persecutoria, quæ per nullam actionem merè pœnalem tollitur.

§. II.

Quinam in Iudicio agere, vel conveniri possint, vel non possint?

Ut personam legitimam standi in Iudicio habent, ij agere, & conveniri possunt, in genere loquendo. In specie verò primò certum est, quòd pupillus sine Tutoris auctoritate nec agere, nec conveniri in iudicio possit. Secundò certum est de jure communi, quòd minor 25. annis legitimam personam standi in iudicio non habeat, nisi ei Curator, saltem ad litem, datus sit (ob iudicium scilicet nondum ad lites, satis maturum) nisi minor talis, qui vicesimum tamen annum jam implevit, veniam ætatis impetraverit, agendi in Iudicio etiam sine Curatore; aut si 14. annum implevit, & agat, vel conveniatur in causis beneficialibus, aut aliis spiritualibus, vel his annexis *Cap. Si annum 3. h. tit. in 6.* (quamvis impuberes neque in his causis sine Tutore agere possint, puberes tamen in hujus modi causis censentur esse majores) aut agat tantum minor 25. annis in possessorio, de recuperanda vel obtinenda possessione *L. fin. junct. Gloss. V. per quemcunque Cod. qui legit. person. standi &c.* De filio familias, quamvis major sit 25. annis, quòd suo nomine & in causa propria, etiam quoad bona adventitia (sive Pater usum fructum in illis habeat, sive non) regulariter & ordinariè in iudicio agere, aut respondere sine assensu parentis nò possit, constat ex *L. ult. Cod.*

De bonis, qua lib. Sc. & cit. Cap. ult. h. tit. in 6. (cū in his, omnibus consensus Patris requiratur ad integrandam personam filii) nisi alieno nomine, ut Procurator. v. g. ster in iudicio, vel is sit de bonis Castrensibus, vel quasi Castrensibus, vel pater longius absit, qui procuratorem non reliquerit; aut inutili patre ad res suas curandas agere velit; vel in præparatoriis tantū iudicii ante litis contestationem versetur, vel causæ sint beneficiales, spirituales, vel his annexæ, in quibus nec jus nec administratio ad patrem pertinet. Mulieres denique saltem honestæ, quod invitæ ad Iudicem trahi personaliter non possint, ex causa quacunque, de iure non expressa, possint verò, si velint, in causis saltem Civilibus, in iudicio per se stare ex *Cap. Mulieres secundo h. tit. in 6.* habetur, nisi sint feminae religiosæ, præsertim quæ sub clausura vivunt, quæ, nec vocari, nec admitti debent. De aliis, quibus de iure Civili interdictum est, stare in iudicio, videantur jura Civilia.

§. III.

An, & quâ ratione Prælati Ecclesiastici, præsertim Regularis, vel Capitulum seu Conventus, vel Religiosi singuli agere, aut conveniri, in Iudicio possint?

Potest Prælati Ecclesiastici, & Regularis, per se solus, absque consensu aut consilio Capituli, in Iudicio agere, & conveniri, de rebus & juribus communibus Monasterii, & tam ad Prælatus, quàm Capitulum communiter pertinentibus (nisi causa valdè gravis & ardua esset) quia talium bonorum liberam ad-

ministracionem, à lege, sive à jure sibi concessam habet independentem à Capitulo, & quamvis juxta communia jura, qui rem alienare non potest, nec potest eam in iudicium deducere, Prælati autem non possit sæpè talia bona solus alienare, consequenter nec possit pro iis, in iudicium deductis, sine consensu sui Capituli litigare; concedo, in hoc fieri non posse ab eo, qui suo nomine agit in iudicio, nego autem, quòd hoc verum sit de eo, qui alieno nomine agit in iudicio de aliqua, quam solus alienare non potest, sicuti Prælati Ecclesiæ agit in iudicio nomine Ecclesiæ. Hoc tamen, ut sine consensu sui Prælati, pro bonis etiam communibus Monasterii, in iudicio contendere possit Capitulum, aut Conventus Ecclesiæ, sive regularis hæc sit sive secularis, non concedit *cap. Causam 9. h. tit.* ob rationem scilicet priori contrariam, nisi sint causæ propriæ Capituli in bonis ad Capitulum solum spectantibus; vel nisi Capitulum agat pro recuperatione bonorum à Prælati illegitimè alienatorum, vel nisi consuetudo Ecclesiæ illius, aut peculiaria statuta aliud velint. Multo minus conceditur Regularibus singulis cujuscunque sextus sint, ut suo vel alieno nomine, per se, vel per alium ad agendum vel defendendum in iudicio stent, sine consensu & licentia sui Superioris *Cap. cum dilecta 2. de rescriptis.* Cū regularis talis non sit sui juris, neque bonorum dominium habeat: & hinc ratiōne contractus cum Religioso initii, non potest conveniri Religiosus, sed debet conveniri Monasterium, & si Religioso facta sit injuria, non potest ipse agere in iudicio, nisi Prælati sit absens, & nullum Pro-

Procuratorem ad talia negotia reliquerit, vel ipse Religiosus ex justa causa, studio- rum v. g. à Monasterio absens, licentiam Prælati sine periculo in mora, nec petere, nec expectare possit. Quòd si tamen ratione beneficii, quod habet cum illius administratione, etiamsi manuale hoc tantum sit, in iudicio contendere debeat, ratione professionis suæ, ratione injustæ ejectionis, ratione alimentorum &c. potest hæc facere, sine alia à Superiore petita, aut obtenta licentia *Cap. Cum deputari 16. h. tit.* non tantum ob regulam universalem, quòd pro iuribus suis stare in iudicio possit, cui administratio competit, sed etiam ob necessariam sui defectionem.

§. IV.

Utrum jus agendi in iudicio pro iuribus & rebus Ecclesie inferioris subiectæ Prælati superiori, pertineat ad superiorem, an ad inferiorem Rectorem, vel etiam ad Vicarium perpetuum?

Potest quidem in genere iudicii penes eum esse jus agendi pro suæ Ecclesie rebus, penes quem est administratio, ob allatam sæpius regulam, ita ut penes utrumque sit, tam superiorem quam inferiorem actualis administratio, uterque agere possit, præferendus tamen sit Superior, si hic agere velit, ob maiorem scilicet quam hic habet, auctoritatem *Clement. 1. de rescript.* Quòd si tamen actualis administratio tota sit penes inferiorem (non quidem temporalem tantum sed perpetuum beneficii talis Rectorem aut Vicarium) & penes superiorem tantum in habitu, immediatus administrator,

sive inferior Rector seu Vicarius perpetuus, in causis ad Ecclesiam illam & illius administrationem pertinentibus præferri debet in iudicio, nisi ob negligentiam aut aliud defectum inferioris Rectoris pateretur Ecclesia; quo in casu Superior, qui alias administrationi se immiscere non debet, Ecclesie causam suscipere potest, & debet: & hinc quamvis Episcopus pro iuribus quarumlibet Ecclesiarum Parochialium suæ Diocesis agere possit, velut Pastor pastorum, in causis tamen reddituum, decimarum &c. Parocho competentium vel Vicario perpetuo, Parocho, aut dicto Vicario, potior incumbit agendi in iudicio licentia, cui immediate horum bonorum, administratio competit.

§. V.

Utrum excommunicatus possit stare in iudicio?

Agere quidem non potest excommunicatus maiore excommunicatione, sive per se, sive per aliud, sive civiliter, sive criminaliter agere velit (nisi in causa suæ excommunicationis, aut nisi toleratus sit, & nec à iudice, nec à parte repellatur) conveniri tamen potest, ut reus, ne ex malicia sua fructum habeat, & saltem per alium in iudicio velit respondere, *Cap. Intelleximus 7. h. tit. & Cap. Decernimus 8. De sententia excommunicationis. in 6.* Quòd si verò de bono publico Ecclesie ageretur, vel ad animæ periculum devitandum, excommunicato comparandum esset, vel ob reum v. g. fugitivum, periculum esset in mora, vel si ad præmissa sibi facienda impeditur excommunicatus, posset etiam in iudicio agere,

agere, aut contra actorem etiam excommunicatum excipere, vel compensationem in partem causa objicere, quia in talibus casibus magis videtur, se defendere, quod concessum illi est, quam agere; & quamvis in causis minus arduis cogi possit, ad defendendum se per Procuratorem, prout ex *tit. cap. Intelleximus* colligitur, in arduis tamen causis ad hoc cogi non potest, sed per se causam suam defendere permittitur (ne afflicto nova addatur afflictio, & minus fidelem cum magno suo incommodo habeat sui defensorem) etiam si esset in culpabili mora petendae absolutionis ab excommunicatione, neque tamen ab actore excommunicato in iudicio gesta, qui per oppositam excommunicationis exceptionem non fuit repulsus, irrita sunt, si coram iudice ordinatio, aut legitime impetrato egerit, quamvis enim a iudicio propter excommunicationem & prohibitam communicationem forensis repellatur excommunicatus, nullum tamen jus speciale reperitur, per quod acta illius reddantur irrita, quamdiu contra illum exceptio excommunicationis non probatur.

§. VI.

An iudex possit cogere partes ad personaliter comparandum in iudicio, & an in eodem persona principales per se ipsas ea, que facti sunt, proponere debeant?

Partes ordinariè cogi à iudice non possunt, quamvis hic sit à Summo Pontifice delegatus, ut personaliter in iudicio compareant, *Cap. Juris 1. h. tit. in 6.* nisi causa rationabilis aliud jubeat; & hinc compelli possunt ad personaliter

comparandum. Primò in causis criminalibus criminaliter intentatis. Secundò ad præstandum juramentum de veritate dicenda. Tertio ad juramentum calumnie præstandum. Quarto in aliis etiam casibus, in quibus ipsa principalis status in communi magis perspectum habet, & ubi ex qualitate personæ colligi pro causæ decisione aliquid debet. Et quinto denique si speciale Delegatus à Papa aliquod mandatum habeat, ad partes principales specialiter inquirendas. Factum tamen ipsum ordinariè personæ principales per se ipsas, & non per Advocatos proponere debent (nisi sint personæ valde simplices, & indiscretæ, ut earum defectus à iudice supplendus sit *cap. Postheralis 1. q. h. tit.*) quia meliorem notitiam facti habere censentur principales, quam Advocati, quamvis his non prohibeatur assistere illis in facto tali proponendo, & in expediendis illis, quæ in iure consistunt, in libello scilicet formando, in interrogatoriis & articulis probatoriis.

§. VII.

An, qui promittit, se litigaturum coram iudice, si postea non compareat ad litigandum in iudicio, censendus sit, contumaciter abesse, & puniri possit tanquam contumax?

SI quis coram iudice sedente pro tribu-
li promittat, se cum adversario litigaturum, non potest postea exceptionem fori declinatoriam opponere, & iudicem proprium recusare, etiam si lis contestata nondum fuerit; nisi nova causa superveniat, aut antiqua ignorata manifestetur, argumento, *cap. De quodam de Deo 1. h. tit.*

ex quo capite etiam patet, contumacem hunc talem habendum, & puniri posse pœnâ excommunicationis.

SECTIO II.

De causis, quas iudicare potest iudex tum secularis, tum Ecclesiasticus.

§. I.

An iudex secularis tractare, & cognoscere possit causas Ecclesiasticas?

Causarum Ecclesiasticarum alie sunt merè ac propriè spirituales, quæ propriè spectant ad Prælatorum Ecclesiasticorum regimen, uti sunt causæ beneficiales, decimales, matrimoniales, &c. alie sunt causæ merè temporales, causæ v. g. contractuum, instrumentorû, &c. de illis res talis certa est, quòd Laici causas Ecclesiasticas cognoscere non possint, etiam in casu negligentium Ecclesiasticorum, neq; propriâ auctoritate, neque ex commissione Prælatorum Ecclesiasticorum, exceptâ plenitudine potestatis Principalis, per quam Laico etiam tales causæ committi possunt. Sumitur hoc ex *Cap. Decernimus. 2. h. tit. Cap. Qualiter 17. eodem.* Cùm Laicos potius maneat obsequendi necessitas in ordine ad Ecclesiam, quàm imperandi auctoritas *cap. final. De rebus Ecclesie alienandis.* Et quamvis negotia merè temporalia Ecclesiarum & personarum Ecclesiasticarum etiam Laici tractare possint, (si scilicet Ecclesiarum æconomi sede v. g. vacante constituantur) per hoc tamen nulla illis in Clericos præeminentia, gubernatio, aut potestas

conferretur; neque tamen possunt auctoritate propriâ causas judiciales pecuniarias, seu merè civiles, quæ inter personas Ecclesiasticas aut Ecclesias, vel contra tales moventur, cognoscere, & iudicare, uti colligitur ex relato *Cap. 2.* Quamvis hoc facere possint ex commissione seu delegatione Prælati Ecclesiastici, saltem in casu aliquo particulari, cùm talis delegatio non sit contra jus commune, & Laicus in tali casu magis utatur jurisdictione Ecclesiasticâ Delegantis (semper tamen quando Laici jurisdictione negatur in Clericorum causas iudicandas auctoritate propriâ, excipiuntur causæ feudales, quas Dominus feudi, sive Laicus hic sit, sive Ecclesiasticus, iudicare potest, uti habetur in *Cap. Caterum 5. h. tit.*) Causas verò criminales Clericorum, nec propriâ auctoritate tanquam iudex ordinarius, nec ex commissione inferioris Prælati, non obstante quavis contrariâ consuetudine, iudicare potest Laicus (hoc enim cederet in grave opprobrium Cleri) nudum tamen ministerium aliquod circa Clericos v. g. capiendos, aut alias executiones aliquas faciendas, &c. committi etiam Laico potest: prout etiam admitti potest Laicus, ad causas has iudicandas, ut Assessor, Consiliarius, Notarius &c. cùm hæc talia nullam jurisdictionem importent.

§. II.

De causis, quas tractare, & cognoscere potest iudex Ecclesiasticus.

Iudex Ecclesiasticus cuiuscunque dignitatis sit, non potest, quâ talis, directè & ordinariè causas merè Civiles, vel etiam criminales, quæ ad Magistratum

Gg

Laicum